

CHAKANA BANK XIZMATLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH
USULLARI

Murodullayeva Feruza Izzatullayevna

*O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya akademiyasi Biznesni boshqarish kafedrası
MBA Banking 23-03 grúppa magistratura bosqichi tinglovchisi*

Annotatsiya: *Maqolada chakana bank xizmatlarining bank faoliyatidagi ahamiyati, rivojlangan xorij amaliyotida chakana bank xizmatlarining ilmiy-nazariy asoslari o'rganib chiqilib, ularni rivojlantirish amaliyoti ko'rib chiqildi. Xususan, axborot texnologiyalarining ahamiyatini chakana xizmatlarni rivojlantirishda asoslangani yuzasidan ulardan keng foydalanish imkoniyatlari o'rganib chiqildi.*

Kalit so'zlar: *riteyl-banking, chakana bozor, me'yoriy hujjatlar, naqd pul, plastik kartalar, raqamli banking, internet-banking, masofaviy xizmatlar, SMS-banking, pul, bank xizmatlari, moliya xizmatlar, raqamlashtirish.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi bank tizimini rivojlantirish oldida turgan asosiy vazafalardan biri bu bank xizmatlari sifatini oshirish, xizmatlar ko'lamini kengaytirish va ularni rivojlangan davlatlar banklari darajasiga yetkazishdan iborat.

Yurtboshimiz ta'бири bilan aytganda, bu borada zamonaviy bank xizmatlarini rivojlantirishva bank xizmatlarini ommabopligiga alohida e'tibor qaratish lozim. O'zbekiston Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi farmoni bilan qabul qilingan "2017-2021 yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi" da ham "bank tizimini isloh qilish, banklar depozit bazasining kapitalizatsiyasini chuqurlashtirish va barqarorligini oshirish, ularning moliyaviy barqarorligini va ishonchligini mustahkamlash, istiqbolli investision loyihalar hamda kichik biznes va tadbirkorlik sub'ektlarini kreditlashtirishni yanada kengaytirish" vazifasi belgilab berilgan.

Tahlil va natijalar. tijorat banklari xizmatlar bozorining rivoji nafaqat xalq xo'jaligiga kapitalni taqsimlashga, balki aholiga axborot berish, to'lovlarni tezlashtirish va boshqa bir qancha qulaylik va imkoniyatlarni yaratib beradi. Shu asosda bizning oldimizda chakana bank xizmatlari sohasida xorijiy davlatlar tajribasini o'rganish va ushbu tajribaning ijobiy jihatlarini O'zbekiston banktizimidagi ichki holatdan kelib chiqib joriy etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi. Chakana xizmatlarga ixtisoslashgan «raqamli» banklar faoliyatini rivojlantirish va o'z o'rnini ushlab qolish maqsadida banklar Fintech startaplarini moliyalashtirmoqda yoki sotib olmoqda. Butun dunyoda kuzatilayotgan bu vaziyat yurtimiz banklariga ham o'z ta'sirini ko'rsatishi shubhasiz. Efma va Infosys Finacle o'tkazgan so'rov va tadqiqotlarda banklar (74%) 2016-2017 yillarda innovasion loyihalarga investisiyalarni oldingi yillarga nisbatan ko'paytirganliklarini ta'kidlaganlar. 69% banklar o'zlarining innovasion banklarga aylanganliklarini ta'kidlashgan va 25% banklar o'z innovasion faoliyatlarini yuqori darajada, deb hisoblashgan. Banklarning 40% dan ortig'i startaplar bilan ishlamoqda va 30% banklar startaplarga sarmoya kiritganini ta'kidlagan [8].

Innovatsiya va raqamli transformatsiya o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, respondent banklarning 20%i chakana xizmatlarni ixtisoslashgan «raqamli» banklar faoliyatiga o'tkazgan. Ushbu banklarning 85%i yangi xizmat va tovarlarni taklif etmoqda va 81%i bank faoliyatini yangi tizimlar yordamida olib bormoqda. Innovatsiya va raqamli transformatsiyaning asosi sifatida mijozlarga qaratilgan xizmat va tovarlarni yuqori standartlarda taklif etish 78% banklarning maqsadi bo'lsa, 74% banklar yangi tizimlarni tatbiq etish, 68% mobil va ijtimoiy texnologiyalardan unumli foydalanishni maqsad qilishgan.

Fintech va texnologiya kompaniyalarining tahdidi 2016 yilda 47% deb baholangan bo'lsa, 2017 yilda 48% deb qayd etilgan. Fintech va texnologiya kompaniyalari o'zlarining juda moslanuvchanligi va yangiliklarni tez qabul qilib, tatbiq etish imkoni borligi bilan banklarga munosib raqobatchi bo'lmoqda. Shuning uchun banklarning Fintech va texnologiya kompaniyalari startaplari bilan hamkorlik qilishi ularning kelgusida mijozlar va bozor talabiga javob berish imkoniyatini yaratishi mumkin. Bu holat asosan rivojlangan davlatlarda (AQSh, Yevropa Ittifoqi, Braziliya, Xitoy, Janubiy Afrika, Avstraliya va shu kabi davlatlar) sezilarli ta'sir o'ktazib, asosan shu davlatlar banklari texnologik o'zgarishlarga va innovasion loyihalarga ijobiy yondashmoqda, ammo rivojlanayotgan davlatlar banklarida bu o'zgarishlarga yetarli e'tibor berilmagan.

Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda bank tizimida chakana mijozlarga ko'rsatiladigan bank xizmatlari salmog'i yildan-yilga oshib bormoqda. Shunga qaramay, G'arb mamlakatlarida keng foydalaniladigan bank kredit kartalari bilan, qimmatli qog'ozlar bilan, "Internet-banking" orqali jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan bank xizmatlari ko'lami sust rivojlanmoqda.

Xulosa. Hozirgi kunda tijorat banklari tomonidan masofaviy tarzda ko'rsatiladigan xizmat turlariga kommunal va boshqa to'lovlar, kartadan-kartaga pul o'tkazmalari, onlayn konversiya, onlayn omonat xizmatlari, shuningdek, ayrima banklarda chakana kreditlash xizmatlari yo'lga qo'yilgan bo'lib, keyingi bosqichda ularning turini ko'paytirish maqsadga muvofiqdir. Xususan, xalqaro pul o'tkazmalariga integarsiyalashuv orqali xorijga mablag'larni jo'natish va qabul qilish, plastik kartalar virtual emmisiyasi xizmatini kiritish kablar shular jumlasidandir.

Masofaviy bank xizmatlarini rivojlanishi mijozlarni identifikatsiya qilishga bo'lgan zaruriyatni yuzaga chiqarishi tabiiy holat. Shuni inobatga olgan holda, barcha mobil-bank xizmatlariga mijozga xizmat ko'ratishta xodimni identifikatsiya qilish zaruriyati yuzaga kelganda, Ichki ishlar vazirligi ma'lumotlar bazasidan integratsiya qilish imkoniyatlarini yaratib berish maqsadga muvofiq bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA HAVOLALAR RO'YXATI:

1. Prezident Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Xorijiy investorlar kengashining birinchi yalpi majlisidagi nutqi (16.11.2022 yil) <https://president.uz/uz/lists/view/5702>.
2. Крис Скиннер Digital Bank. - Манн, Иванов и Фербер, 2015.
3. „USA digital banks“. topmobilebanks.com (дата обращения: 13.04.2021).
4. Maqola muallifi tomonidan ishlab chiqilgan.

5. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki “Masofadan xizmat ko‘rsatish tizimlari” (07.03.2022yil) [https://cbu.uz/uz/payment-systems/remote-banking services/](https://cbu.uz/uz/payment-systems/remote-banking-services/).
6. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi “O‘zbekiston moliya va bank tizimi tarixining bizga ma‘lum va noma‘lum bo‘lgan jihatlari haqida” (15.06.2016 yil) <https://mineconomy.uz/uz/node/1233>.
7. <https://academicsresearch.ru/index.php/ispctosp/article/download/767/1354>.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yildagi 12-maydagi “2020 - 2025 yillarga mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-5992-son Farmoni (13.05.2020 dan kuchga kirgan) <https://lex.uz/docs/4811025>.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 24-martdagi “Bank xizmatlari ommabopligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-3620-son qarori (24.03.2018 dan kuchga kirgan) <https://lex.uz/docs/-3593541>.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi “2020-2025-yillarga mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-5992-sonli Farmoni [1]
11. Суяров Ф. “Рынок розничных банковских услуг”. Бозор, пул ва кредит журнали. 2022-й. 8-август 15-б.
12. Каримова А. М., Равшанов А. Методы регулирования и стабилизации денежного оборота //Gospodarka i Innowacje. - 2022. - Т. 24. - С. 644-648.
13. Тавасиева А.М. “Дополнительные операции для клиентов” Москва “Ф и С” 2005 г. 13 с.
14. Иванов А.Н. “Банковские услуги: зарубежный и российский опыт” Москва “Фис” 2022 г. 176 с.
15. Каримова А. М. Анализ и трансформация финансового рынка банковских услуг в новом Узбекист //Архив научных исследований. - 2022. - Т. 2. - №. 1.
16. Rayimnazarov S., Izbosarov B. Tijorat banklarda chakana bank xizmatlari bo‘yicha tarif siyosatini shakillantirish xususi-yatlari. Scientific Journal of “International Finance & Accounting” Issue 5, October 2022. ISSN: 2181-101.
17. O‘zbekiston Respublikasi ATB “HAMKORBANK” 08:38. 2023 © “Hamkorbank” ATB. O‘ ...<https://hamkorbank.uz/uz/about-bank>